תלמוד בבלי · אחרונים · הגהות יעב״ץ · סדר נזיקין

הגהות יעב"ץ על בבא מציעא

רבי יעקב ב"ר צבי [היעב"ץ] עמדין

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

הגהות יעב"ץ על בבא מציעא

רבי יעקב ב"ר צבי [היעב"ץ] עמדין

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/הגהות-יעבץ-על-בבא-מציעא/
הקובץ נוצר ב־18 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ד. 5
דף ו. 5
דף ח. 5
דף ט: 5
דף יא: 5
דף יב: 6
דף יד. 6
דף יד: 6
דף טז: 6
דף יז: 6
דף כ: 6
דף כג: 7
דף כד. 7
דף כד: 7
דף כה: 7
דף כז. 7
דף כח. 8
דף כח: 8
דף לב. 8
דף לד. 8
דף לו: 8
דף לט. 8
דף מ. 9
דף מא. 9
דף מב. 9
דף מה. 9
דף מז: 9
דף מט. 9
דף נג. 9
דף נה: 9
דף נז. 9
דף נט: 10
דף ס. 10
דף ס: 10
דף סא: 10
דף סג: 11
דף סד. 11
דף סה. 11
דף סו: 11
דף סז. 11
דף סט. 11
דף סט: 12
דף עב: 12
דף עג. 12
דף עג: 12
דף עד: 12
דף עה. 12
דף עה: 12
דף עו. 13
דף עח. 13
דף עח: 13
דף פ: 13
דף פא. 13
דף פא: 13
דף פג: 13
דף פד. 14
דף פד: 14
דף פה. 14
דף פה: 15
דף פו. 15
דף פו: 16
דף פז. 16

דף פח. 16
דף צג. 16
דף צג: 16
דף צז. 16
דף צח: 17
דף קה. 17
דף קז. 17
דף קז: 17
דף קח. 17
דף קט. 17
דף קט: 17
דף קיב: 18
דף קיז. 18

דף ד.

גמ' רבנאי. נ"ב בפ' בסו"מ [סנהדרין ע"ד ב'] גרסינן רב ינאי כו':

דף ו.

רש"י ד"ה יוצאה מתחת כו' יוצאה לבדו. מלת לבדו נמחק:

דף ח.

רש"י ד"ה השתא דאמרת כו' כדתנן "מציאת" חרש כצ"ל:

דף ט:

גמ' ואי אשה היא קניא. נ"ב הכא משמע דדרכה של אשה ברכיבה בעיר ותימה הא אמרינן ריש פסחים דאין דרך כבוד לאשה ברכיבה אפי' בדרך כדמוכח התם. אם לאו משום בעתותא משו"ה קראו הכתוב באשה מושב והכא משמע דאפילו בעיר ובלא בעתותא אורחא הוא:

דף יא:

גמ' וכי ר"י ור"ע בצד שדהו כו'. נ"ב וא"ת מנ"ל שהיתה תבואתו של ר"ג בשדה. דתקשי ליה. דילמא בבית וחצר הוה וסתם חצר ובית משתמר כדמוכח לעיל וע"ש בתוס' ד"ה ה"מ. דר"א הוה ק"ל היכי עביד ר"ג הכי שהלך לו בספינה ולא עשר פירותיו תחלה. והא קי"ל [פסחים ד' ב' וש"ר חבר שמת והניח מגירה כו' אפי הן ב"י ה"ה בחזקת מתוקנין. ואמתלת שכחה גרועה מאד כי שוכח פושע הוא. וא"כ בטלה לה ג"כ חזקת חבר הנ"ל. אלא הכא במאי עסקינן בתבואה שעדיין לא נעקרה מן הגורן שלא ראתה פני בית וחצר ולא הוקבעה למעשר דאכתי לא חל חיובה. משו"ה מעיקרא לא חש לה ר"ג לעשורה כשהיה בביתו. ולבסוף חייש דילמא יכניסוה לבית ותתחייב. לכן עשה לפנים משורת הדין וממדת חסידות למהר לעשרה. מיהא לענין קניית המעשרות. ודאי מוקמינן לה אחזקתה כמו שהיתה בשעה שפירש ר"ג לים. שהניחה בשדה דסתמו אינו משתמר כדמוכחא סוגיא דלעיל. היינו דוחקיה דר"א. וכפתור ופרח הוא זה. אמנם תוס' כתבו בשם ירושלמי דבביתו של ר"ג היתה. וצ"ע בירושלמי מנ"ל. ושמא עולא נמי הכי הוה ס"ל:

דף יב:

במשנה שטרי כצ"ל ונ"ב (בגליון פי' משניות להרמב"ם) לפי קריאת הנפרד ממנו שטר בפלס יקר כתב (וכן יורה משקל העברי משטרו (איוב לח) שהוא כאחיו מכתב) שממנו נאמר כתבי. [אין זה מוכרח כי אם שטר הוא ממשקל הכבדים כמו זמן צריך הקמץ להשאר להשלים הדגש]:

דף יד.

תוס' ד"ה מאי. אין בו אחריות גבי כצ"ל:

דף יד:

[**רש"י ד"ה ויש לו** כו' וד"ה בגוזל ונגזל וד"ה שגזל שדה. ותוס' סד"ה ויש. ומיירי כו'. עי' בהגר"א ח"מ סי' שע"ג ס"ק ג']:

דף טז:

גמ' כבר שית כבר שבע. נ"ב שמלאו לו שש ונכנס בשביעית ועדיין היה עומד בתחלת שנת שבע לפיכך אמר כלשון הזה. אבל לא ידענא מאי מהני ליה הא בהדיא אמרינן [מגילה כ' א' סנהדרין נ"ב ב'] אין מביאין ראיה מן הקטן. דילמא כה"ג סמכינן עליה דהוי דומיא דהנהו דתנן [ספ"ב דכתובות] ואלו נאמנין להעיד בגודלן כו' מיהו צריך שיגיע לעונת הפעוטות דהיינו כדאמר הכא כבר שית כו' לפום חורפיה [גיטין נ"ט א']. אבל בציר מהכי ודאי לא סמכינן עליה במידי:

דף יז:

תוס' ד"ה לא. הוא יכתוב שובר כו'. נ"ב כלומר עליו לדעת כשיפרענה שיזהר לכתוב שובר שתחתום היא ויקחהו ממנה להיות ראיה בידו:

דף כ:

גמ' לוה לא מקיים שטריה. נ"ב אע"ג דתנן [ב"ב קסז:] כותבין שטר ללוה אע"פ שאין מלוה עמו. מ"מ מילתא דלא שכיחא מה גם דלקיימיה איהו נמי:

דף כג:

פלוג ליה לחייא ברי. נ"ב אבל לעצמו לא. להרחיק מן הכיעור וכחכם שאסר את האשה על בעלה או שהעיד בה לא ישאנה [יבמות כ"ה]. וכן לא מבהמה שהורה בה חכם [חולין ל"ז ב' מ"ד ב' וע"ש דן את הדין זיכה כו' ובתוס' שם ד"ה וכן]. אבל לבנו מותר כדתנן התם [ספ"ב דיבמות] וכולן מותרות לבניהם או לאחיהם:

דף כד.

רש"י ד"ה אגניב כו' של אושפיזו היה. נ"ב מדאשמעינן תלמודא מאושפיזא. למאי נ"מ. אלא משום דאי דידיה גופיה לא הוה ליה למעבד הכי. אע"ג דשרי. מ"מ אינה מדת חסידות ומ"ז חסידא הוא דעביד לפנים משורת הדין. א"ו דאושפיזו היה ולא היה יכול ליפטר מן הדין כי הלה לא רצה למחול ועוד שמא היה חושד את מ"ז. משו"ה לא הוה סגי בלא"ה להוציא עצמו מהחשד:

דף כד:

גמ' לבתר תריסר ירחי שתא. נ"ב לאחר יב"ח משנאבדו מצאם וקמ"ל רבותא אע"ג דמדבר מקום הפקר וגם עברו יב"ח דהוי יאוש ודאי כדאשכחן גבי סקריקון [גיטין נ"ה ב' נ"ח ב'] ומי שאבדו לו בקשם ולא מצאם הכי הוה עובדא כך נ"ל ע"ד פרש"י:
שם אשכח קיבורא דאזלי "ביה". נ"ב בי צ"ל בלי ה"א. ערש"י וק"ל:
תוס' סד"ה לבתר כו' שסבור שהמוצא כו'. נ"ב דל"ד לכופרא דב"מ [לעיל כ"ג ב']. דחזי דקדוח ביה חלפי. משא"כ בהנך דאפי' את"ל אבוהי דשמואל הוה ידע בהו דכבר אבדו יב"ח כ"ע לא ידעי וק"ל. אך במש"ל על הגמ' נתיישב זה:

דף כה:

גמ' והמניק. נ"ב מזלג (של סכין לאכילה) בעל שני ראשים [וערש"י סוכה ל"ב א' ד"ה אלא כו']:

דף כז.

גמ' התגר. נ"ב תואר נגזר מן אגר תרגומו של שכר. כלומר שעוסק בסחורה ובמכירה על מנת להשתכר:
שם נפקא ליה "ממנו". צ"ל "מממנו":

דף כח.

גמ' כאן במקדש ראשון. נ"ב אע"ג דר"ג לא הוה בבית ראשון. שנה איך היו נוהגין מתחלה. כי גם בבית שני לא הוה אלא לאחר החורבן היה סתם ר"ג דמשנה:

דף כח:

אבן טוען כו' אבן הטוען. נ"ב במשנה גרסינן הטועים עמ"ש שם בלח"ש. ונראה ששגגת המעתיקים היא כאן:
שם א"ל אין נ"ב יש לזה דוגמא ס"פ החובל יש הן כלאו [ברש"י לא פי' כן]:

דף לב.

תוך "לתחום". צ"ל "התחום":
שם הוה אמינא "לציית" ליה. כצ"ל וכן ברש"י:

דף לד.

אלא כיון שאמר הריני משלם כו'. נ"ב נ"ל דהיינו כי אמר בב"ד. וכיון דקבל עליו לשלם אחר שעמד בדין נתחייב ותו לא מצי הדר ביה. אבל חוץ לב"ד דמצי מהדר ביה. עדיין לא קנה כפל [ועי' תוס' לקמן עמוד ב' ד"ה וחזר ושבועות ל"ט א' ד"ה אם כו' באומר הריני משלם חוץ לב"ד וע' ש"ך ח"מ סי' כ"ב ס"ק ט"ז]:

דף לו:

אביי משמיה דרבה אמר כו' רבא משמיה דרבה כו'. נ"ב י"ל תרוייהו קושטא קאמרי. וכי הא דרב פא"צ [ביצה כ"ד ב' וכה"ג איתא בשבת קל"ו ב' וביבמות ל"ו ל"ז] לעולם אל ימנע אדם עצמו מבה"מ כו'. וגדולה מזו פרק שבועות שתים (דכ"ו א') ובפ' ד' אחין (ל"ב ב'):

דף לט.

רש"י ד"ה רטושים. כשוד כו'. נ"ב משמע דרישיה דקרא לאו בע"כ מדמדמי להו להדדי וכדמפרש ואזיל:
בסה"ד נבוכדנצר. נ"ב שברחו רבים מפניו גם טרם בואו:

דף מ.

גמ' אהדרוה לקמיה דר"ח כצ"ל:
תוס' ד"ה אגלגל מלתא פסק כו'. נ"ב בלבד וק"ל:

דף מא.

גמ' מסותא. נ"ב ע"ל דף ו' ב':

דף מב.

גמ' כל לא ידענא כו'. נ"ב קאי ליה רבא בשטת ר"נ רביה לעיל דל"ה א':

דף מה.

גמ' דכתיב "ביה". צ"ל "בה":

דף מז:

גמ' במרוקא. נ"ב עי' ע"ז (דע"ה ב') [לפנינו הגי' שם דמרדא] ובמשנה רפ"ט דמקואות ובערוך פ"א:

דף מט.

גמ' ישראל שאמר כו'. נ"ב מיי' פ"ז מהלכות מעשר:

דף נג.

גמ' לעבד ליה "לדחזקיה". צ"ל "כדחזקיה":

דף נה:

תוס' ד"ה וכי כו' יותר משל תורה. נ"ב כגון פרק חלון (ע"ז א')[וביבמות ל"ו ב' ועי" תוס' שם]:

דף נז.

גמ' אמר רבא אמר רב. נ"ב נראה שחסר כאן שתי מלות נחמן אמר כדמוכח בסמוך דרבא משמיה דר"נ קאמר לה להא דחסא שהוא רבו וכ"מ נמי בשלהי יבמות [קכ"א

ב'] ובהכותב [פ"ה ב'] דקרי ליה חסא בשם זה בלבד וכצ"ל כאן א"ר נחמן אמר חסא [ובסמוך צ"ל ג"כ חסא בלי מלת רב ועי' הגירסא בר"ף ורא"ש]:

דף נט:

גמ' אמת המים תוכיח חזרה אמת המים לאחוריה כצ"ל:
שם חוץ משערי אונאה. נ"ב אע"פ שהורשו לעשות כן. לא נקו מעונש עלבונו של ר"א שהיה אדם גדול ונשוא פנים למעלה. וכן מצינו דוגמתו בפרקא דחסידי [תענית י"ט א' כ"ג א'] בחוני המעגל ששלח לו שב"ש אילמלי חוני אתה גוזרני עליך נדוי. הרי אע"פ שהיה ראוי להתנדות נשאו לו חכמים פנים למטה בדבר שנשאו לו פנים למעלה:

דף ס.

במשנה פיטום. נ"ב נ"ל דגרס פיטם בסמ"ך וחבריו בהמוכר [ב"ב צ"ג ב' צ"ז ב'] ובי"ט [ביצה ט"ו ב'] ור"ה [כ"ז א"ב כ"ח א'] ובכלים [פ"ג מ"ו]:
רש"י ד"ה לא את האדם עבד כנעני כו'. נ"ב אבל בעבד עברי נראה דלית לן בה. כיון דאין גופו קנוי קנין עולם. והוי ליה עני ישראל דמצוה לפרנסו. וכן אמה העבריה. ואצ"ל שמותר לפרכס וליפות הבת לקדשה להגון שתמצא [חן] בעיניו אפי' היא כעורה. כההוא עובדא [נדרים ספ"ט] דהכניסוה לבית רי"ש וייפוה כו'. ברם ה"מ בכעורה גרידא. אבל אם יש בה מום מן המומין שפוסלין בנשים ומפרכסת להסתירו. אין אונאה גדולה ממנה לו ולה שסופה לצאת בלא כתובה ואיכא בושת טובא. מיהא מספקא מילתא בזקנה שאינה רותחת דלא הוי מומא אי שרי לצבוע שערה כעובדא דבסמוך. ונראה דאונאה גדולה הוי אם היא כל כך זקנה שאינה ראויה לילד ומוציאה:

דף ס:

גמ' ואין שורין את הבשר במים. נ"ב והא דאיתא בפכ"ה (קי"ג א') הא דחלליה בי טבחא משמע שכך היה המנהג ולא היו מוחים בטבח מלעשותו התם הדחה בעלמא הוו עבדי למעט טורח הקונים בהדחת הבשר ויודעים ומכירים בכך והכא מיירי בשרייה טובא:

דף סא:

למקט. נ"ב מלשון מקרא נקטה נפשי. ונקוטותם בפניכם. ונראה שהוא מהדגושים לגזרת החסרים. בשקל משא מגע מקח מפל בר. [דברי הגאון בזה זרים ונפלאים המה כי המשלים אשר הביא משא מגע כו' הוא מחפי"נ ושרש נקט בעברית ליתא והביא ראיה

מן נקטה ונקוטותם אשר הנו"ן הוא מהנפעל ולא מהשרש ויש להאריך בזה אבל דבריו דחוים המה]:

דף סג:

א"ל אדא. נ"ב כנראה נשמטה מלת "רב" בכאן:
שם ואשכח "ביה". צ"ל "בהו":

דף סד.

בשלהי פרקי "דרב" כו' רב כו' רב כו' רב. נ"ב צ"ל רבא כדלקמן בא"ד וכן באשר"י [וברי"ף] והוי נמי רב כהנא בימי רבא:

דף סה.

דמסיק "זוזי". צ"ל זוזא:
שם תריסר זוזי כו'. נ"ב הלוה היה חייב למלוה תריסר של רבית והיה לו ללוה חצר שנשכרת בעשרה. והשכירה למלוה בעד אותם תריסר דרבית שחייב לו. והרויח הלוה שתים יותר מכדי דמי השכירות שדרכו להשכירה בם לאחר:
שם אינה משתלמת אלא בסוף כו' נ"ב ואילו היתה מתחלה ע"ס היה אסור אע"ג דאין אונאה לקרקעות ה"מ כי לא פריש אם מעכשיו:
שם טרשא. נ"ב טר שא. שמור חוב. לשון משאת מאומה:

דף סו:

הכי אמרינן משמיה "דרבה". צ"ל "דרבא" [וכ"ה ברי"ף ורא"ש ועי' לקמן ק"ד ב' ק"ט א']:

דף סז.

ונוולא. נ"ב נ"ל שהוא מלשון טוה. כמו בהשולח [ל"ד א'] אזל שליח אשכחה נוולא ובחלק [צ"ה א'] גבי אמיה דישבי בנוב עם אבישי. וכן רבים. ור"ל עם האשה הזאת שטוה. והטויה היא מלאכת הנשים ככתוב [במלאכת המשכן] וכשנוי [כתובות דף נ"ט ב']:

דף סט.

גמ' תרי כותאי. נ"ב שם יהודים מיושבי ארץ כותא:

דף סט:

ואוזפיה לפלניא זוזא. נ"ב צ"ל זוזי כדבסמוך כן הוא בראש"ש [וברי"ף]:
רש"י ד"ה מפרין על שדהו לשון כו'. נ"ב ועוד י"ל מלשון תלמוד [כתובות נ"ד א'] פורנא ליתמי פי' ריוח וגם כתובה נקראת פורנא [שם ס"ז א'] ובב"ר לא היו מפרינין אלא בפה:

דף עב:

גמ' "**ולמאן**" **דסליק**. צ"ל "ולמאי":

דף עג.

תוס' ד"ה דשבשי. וכן זבן שיבשתא מאריסא. נ"ב ב"ק קי"ט א' [ובחנם הגיהו כאן בדפו"ח]:

דף עג:

גמ' ומבחרי. נ"ב ומבחינים תרגום בזאת תבחנו בדא תתבחרון:

דף עד:

רש"י (**בסוף העמוד**) **ד"ה מרי ארעא** כו' קרקע שלו יפה. נ"ב כלומר לפי שהיתה יפה משאר קרקעות התנה לשנות מנהג העיר:

דף עה.

רש"י ד"ה כמה כו' אינה קנויה. נ"ב הסאה שביד הלוה:
שם נזקקת. נ"ב להשתלם מפירות שבשוק שמהם יקנה הלוה ויפרע:

דף עה:

גמ' בהדי פניא דמעלי שבתא. נ"ב במתכוין עשה כן בשעה שהכל עסוקים וטרודים בהכנת שבת. רצה לנסותו אם אף בעת טרדה גדולה כזו יהא נזכר להקפיד בכך:
שם ומי שאשתו מושלת עליו. נ"ב שגרם רעה לעצמו להשליטה עליו. נגד הכתוב והוא ימשל בך:
תוס' סד"ה את. קרונות. נ"ב לקדרותיהם:

דף עו.

גמ' אלא אי אמר ליה בעה"ב בארבעה ואזל איהו אמר להו בתלתא ואמרו "ליה" כמה שאמר בעה"ב כו' כצ"ל:

דף עח.

במשנה "**להוליכה**" **בהר** "**והוליכה**" **בבקעה בבקעה** "**והוליכה**" כצ"ל ונ"ב הבהמה. אך גם מצינו אחבשה לי החמור [וארכב עליה] [ש"ב יט]:

דף עח:

גמ' במילתא. נ"ב ערש"י ותמיה לי שנדחקו לפרשו שלא כמשמעו בכ"מ. שהוא צמר דק ונקי כדמוכח בהדיא פ' במה בהמה [נ"ד א'] אפסקא דכבונות ובפ"ק דמגלה [י"ב א'] מילת לבנה ומצוי הרבה גם בפ"ק דמכלתין (י"ז א') ופירושו בכ"מ שוה דהיינו צמר לבן נקי ודק. ונראה דטלי כסף היינו של צמר לבן כברייתו. וטלי זהב הם הצבועים שאין עש נופל בהם:
שם "**וקטלוהו**" **איכא** כו'. ושבקוהו" כצ"ל:

דף פ:

רש"י ד"ה משוי לישנא כו' סוכה דל"ד. נ"ב ופסחים ד"ל:

דף פא.

גמ' אפי "**לה**". צ"ל "להו":

דף פא:

א"ל אביי מה "**ליי**". צ"ל "לו":

דף פג:

גמ' בכניסתו משלו כו'. נ"ב דשאני מגנא ממיקם [יומא כ"ב א']:
שם יבוא בעל הכרם כו'. נ"ב עמש"ל בראש ע"ב מדף הסמוך [ברש"י ד"ה לא סמיך] והיינו נמי טעמא דאליהו דלקמן בסמוך:
רש"י ד"ה בארבע שעי שהיא שעת סעודה והכל כו'. נ"ב אע"ג דסעודת ת"ח בששית מיהו אורחיה למטעם מידי בצפרא כדאמרי' פ"ק דשבת [י' א' ע"ש ובברכות כ"ז א']:

תוס' ד"ה פועל כו' אבל "אדם" מטפס ועולה כצ"ל:

דף פד.

גמ' דמחדדן שמעתתיה כצ"ל:

דף פד:

נמטי. נ"ב חברו ספ"ק די"ט [ביצה ט"ו א' יומא ס"ט א' תמיד כ"ז ב']:
שם רשעה זו. נ"ב לפ"ב דרש"י אין מלת רשעה תואר אלא הוא שם דבר נקוד רשעה [דאם] באמת הוית כן חלילה לרבי שיבקש להכניס רשעה לביתו:
שם ולא מעסקי בי שפיר כו'. נ"ב ש"מ יש קפידא גדולה בדבר הקבורה כהוגן:
שם יומא חד חזאי רחשא כו'. נ"ב שמא היה אותו יום שאירע שהקל בו בכבודו של ת"ח או דילמא בההיא יומא דאפטר ליה ההוא צורבא מרבנן ונתבקרה פנקסו:
רש"י סד"ה לא סמיך כו'. נ"ב לענ"ד א"צ לומר כן כי אע"פ שהיו חייבי מיתה בי"ש לא היה דמן מסור בידו. שהרי צריכין עדים והתראה וב"ד:

דף פה.

גמ' א"ר חביבין יסורין קביל כו'. נ"ב כשבאו עליו כדלקמן. קבלם מאהבה ולא בעט בהם:
שם בצפרנא. צ"ל בצפדנא. וכן בפעם השני:
שם אזיל קלא. נ"ב דחיותא:
שם נחותי ימא. נ"ב דטבריא. שהיה שוכן בטבריא כדאיתא בהנושא [כתובות קיג ב' ע"ש ובמגילה ה' ב' ובתוס' שם ד"ה והא]:
שם דההוא עגלא כו'. נ"ב היתה בו נשמה מגולגלת ובודאי תקונה של בהמה היא שחיטתה אבל לכך נענש רבי שלא התפלל על נשמת אותו המגולגל שתצא מן הבהמה ותשיג תקונה על ידו בלי צער שחיטה:
שם יומא חד כו'. נ"ב שמא באותו יום שלמו תליסר שני דלעיל. ודקאמר גמרא קביל עליה תליסר שני ה"פ שאותן יג"ש שגזרו עליו מ"ה. וכל אותן שנים היה מקבלם וסובלם ברצונו ולא התפלל לסלקם מעליו עד שהלכו מאליהם. ודראב"ש מאהבת התורה הלכו ביום:
שם וקרו ליה קטין. נ"ב שעל שם כך נקרא זירא הוא כמו זעירא. וכן נקראת אצבע קטנה בלה"ק זרת בהבלעת העי"ן שהוא כמו זערת:

דף פה:

ר"ל הוה מציין מערתא דרבנן כו'. נ"ב נ"ל כי היכי דלידעו אינשי ואתו לצלויי על קברייהו ומודעי להו כל צרה שלא תבוא על הצבור. והיינו נמי דר"ב דהוה מציין מערתא דפ' חזקת [נ"ח א'] דקברי צדיקים כאבות ודאי לא מטמאין [עתוס' לקמן קי"ד ב' בד"ה מהו וביבמות ס"א א' ד"ה ממגע] אלא נ"מ כדאמרן וכדאשכחן גבי כלב [סוטה ל"ד ב'] שהלך ונשתטח על קבר דאבות ורכותה באגדות טובא וכן בס"ה:

שם שמואל ירחינאה אסייה דרבי הוה חלש רבי בעיניה. נ"ב אע"ג דהוה אליהו שכיח גביה לא בקש ממנו רפואה. שאין ליהנות ממעשה נסים [תענית כ"ד ב' ועי' רש"י שם א' ד"ה אלא ושם כ"ה א' ד"ה עד]:

דף פו.

גמ' ירחא בקיטא וירחא בסתוא. נ"ב עי' פרש"י וק"ל דהא איפכא שמעינן לרבא [ברכות ל"ה ב'] דא"ל לרבנן במטותא מנייכו לא תיתו קמאי ביומי ניסן וביומי תשרי. ונ"ל דהכוונה על כלה דאדר ודאלול עס"פ היה קורא ובפרש"י שם:

שם ספק הקב"ה כו'. נ"ב יש לדקדק באגדה זו הנפלאת מאד מלבד מה שנראה תמוה לכל איך יחלקו מד"ר עם קב"ה. עוד נשית לב איך לא נמצא עוד כזאת בשום מקום שיחלוקו גם בד"א חוץ מזה. ונ"ל דהכי הוא הך פלוגתא ודאי הויא בענין ישראל שעליהם נאמרה פרשת נגעים ביחוד כמ"ש במדרש הרבה מזה. גם בחלק [צ"ז א'] דרשו רז"ל הכתוב כולו הפך לבן טהור. על ישראל שאין ב"ד בא עד שתהפך המלכות למינות (וישראל בכלל שאל"כ ל"מ כולו לבן) ואתיא כמ"ד [שם צ"ח א'] או כולו חייב. והנה דבר זה הוה ד"נ (וגם כל מצורע חשיב כמת) ובד"נ מתחילין מן הצד. ובודאי לא נחלקו על הקב"ה. אלא מתיבתא אמרו דעתם תחלה. ומפני הכבוד שינה התלמוד וקבע דברי הקב"ה תחלה. א"נ נ"ל יותר שהקב"ה אינו דן יחידי (והיינו דתנן שאין דן יחידי אלא אחד יכול ורשאי על כך. אעפ"כ אינו דן יחידי כמ"ש בכ"מ וה' הוא ובית דינו) גם אינו אומר דעתו אלא אחר שנמנו במתיבתא דרקיעא וגמרו לומר דעתם והסכמתם על פיהם הי"ת פוסק הדין (היינו הוא הדיין) אם ע"פ המרובין או עפ"ד כולם. והנה בכאן שכולם ראו לחובה (הכי דייק לישנא טובא דכולה מתיבתא) משום [הכי] קב"ה אומר טהור. וה"ט משום דכולהו לא חזו זכותא ע"כ טהור הוא ודאי. הרי זה נכון וישר. עוד יש להמתיק הענין יפה יפה. דאיברא השתא אנן טמאים אנן כדאיתא [ביומא נ"ז א'] לא ח"ו כולנו אלא דקיי"ל רובו ככולו בכ"מ והיינו כולו חייב (וכולו הפך לבן שהולכין בכ"מ

אחר הרוב) ותנן התם [נגעים פ"ח] הפורח מן הטמא טהור היינו דמהפך קב"ה בזכותא דישראל וקאמר לפדמ"ת א"כ טהור הוו וראויים לגאולה:

דף פו:

הכא לכל ישראל. נ"ב לכל ראשי העם שהם נחשבים ככולם:
שם שהם משתחוים לאבק רגליהם. נ"ב אבק ועפר הארץ שממנו נוצרו ואליו ישובו:
שם דיקא נמי דקתני [כ"ה בדפו"י]. נ"ב כששנה הכתוב בענין המעשה. והא דכתיב כי משחיתים אנחנו. ה"א דנדחו ממחיצתן בשביל דבור זה. אע"ג דלאו מה"ט הוא דקאתן עלה:

דף פז.

גמ' מכאן שהאשה צרה כו'. נ"ב ולפי שהכיר בה אברהם שעינה צרה לפיכך אמר לה בתחלה קמח כפי מדתה. מ"מ אמר גם סולת לבסוף כלומר הברירה בידך אם קמח אם סולת. עשי כרצונך ואשר ישר בעיניך תעשי:
תוס' ד"ה פת כו' ולא פת של קטנית. נ"ב דאינו מאכל אדם כדאיתא בעירובין [פ"א א' ע"ש]:

דף פח.

גמ' שיראה. נ"ב כנל"ל ע"ד יראה את פני ה"א דו"ק:
שם עיניו בתאנתו. נ"ב בעץ התאנה:

דף צג.

רש"י ד"ה אימא סיפא. "הכי". צ"ל הני:

דף צג:

גמ' בר אדא סבולאה. נ"ב נושא סבל:

דף צז.

גמ' דנשי קטלוה. צ"ל קטלוהו:

דף צח:

גמ' איזו. צ"ל איזי ונ"ב כמו (לעיל ע' א' וש"מ) אימא לי איזי:

דף קה.

גמ' רנב"י אמר מהכא. נ"ב דאי מהתם דלמא שבחא הוא שמתנשאים להעמיד חזון אלא שנכשלו:

דף קז.

רש"י ד"ה ספק נדה וכ"ש ודאי. נ"ב אינו מוכרח לענ"ד אלא דוקא ספק לא [עי' רש"ל ורש"א]. משום דלמא יכשל להקל בה משא"כ בודאי נדה מזהר זהיר בה דלא חשידו ישראל אהכי דכתיב סוגה בשושנים. וה"נ מסתברא דהיכי איכא למימר שלא ימצאה נדה בבואו. ואם הוא בא בימי נדתה. וכי תעשה הברכה שלא תראה בעת וסתה הקבוע לה. או הכי ימי מסע הדרך קבועים בשוה:

דף קז:

גמ' וזוכה בדין. נ"ב אם הוא זכאי לאפוקי אם לא טעם כלום אין דעתו מיושבת. אפי' הוא זכאי בדינו. מפסיד מחמת שאינו יודע לסדר טענותיו כראוי וחברו יודע. אבל המיושב בדעתו אפי' שכנגדו ג"כ מיושב. מ"מ אמת יש לו רגלים כשהוא דבר דבור על אפניו:

דף קח.

רש"י ד"ה גפא. נ"ב אמתליה גפי מרומי קרת [משלי ט]:

דף קט.

גמ' וניא שתלא דרבינא. נ"ב רבינא זה קדמון לא חברו דרב אשי הוא [וז"ש אתא לקמיה דרבא ועי' תוס' חולין מ"ח א' ד"ה אמר ובראי"ש שם ובסנהדרין פ"ט סי' ב']:

דף קט:

רש"י ד"ה מנתא דידי כו' מפסיד כלום. נ"ב מחלקו אבל מפסיד ודאי חצי דינר בחלק השתל שקנה ברצונו:

דף קיב:

גמ' אומן אומר "שנים". צ"ל שתים [וכ"ה בב"ב ובשבועות] ונ"ב שתי סלעים:

דף קיז.

וסטיני. נ"ב בס' יוחסין נראה דהוי"ו הוא מעצם השם: